

PARTNERSKÉ STRACHY V OBDOBÍ MLADÉ DOSPĚLOSTI¹

Anežka Kohoutová, Petra Daňsová, & Lenka Lacinová

Abstrakt

Cíl. Cílem studie bylo popsat partnerské strachy typické pro období mladé dospělosti a zjistit, zda existují faktory, které predikují výskyt a intenzitu partnerských strachů v tomto období. **Vzorek.** Vzorek tvořilo 407 respondentů z longitudinálního projektu „Cesty do dospělosti“ (81 % žen, průměrný věk = 23,53 let; SD = 1,48; Min = 18,7, Max = 33). **Metoda.** Data byla získávána pomocí online dotazníků. Výpovědi o partnerských strachích byly získávány metodou volných výpovědí. Dále byly administrovány tyto dotazníky- ECR-RS, QMI, Ex-bond. **Výsledky.** Volné výpovědi o subjektivně prožívaných strachích byly kategorizovány do sedmi kategorií za pomoci tematické analýzy (Strachy z rozchodu, ze samoty, z nenalezení partnera, z partnerských neshod, s pochybnostmi o sobě v partnerství, z nevěry a generalizované partnerské strachy). Z výsledků regresní analýzy vyplývá, že existuje vztah mezi výskytem partnerských strachů, prožitkem rozchodu a vazbovou úzkostností k partnerovi. Dále byl detekován vztah mezi intenzitou partnerských strachů a pohlavím, existencí partnerského vztahu a opět vazbovou úzkostností k partnerovi. **Limity.** Limitem studie bylo především složení výzkumného souboru, kde byl významný nepoměr mužů a žen, vysokoškoláků a pracujících a také větší podíl respondentů starší věkové skupiny.

Klíčová slova: partnerské strachy, mladí dospělí, strachy z rozchodu, vazba

PARTNERSHIP FEARS IN THE YOUNG ADULTHOOD PERIOD

Abstract

Objectives. The study aims at describe partnership fears in the young adulthood period and to examine the relationship between some factors (age, gender, attachment, break up, relationship with a partner) and presence and intensity of partnership fears. **Sample.** Overall, this study was participated in by 407 respondents from the longitudinal project “Cesty do dospělosti” (81% of women, the average age of the respondents was 23.53 years SD = 1,48; Min = 18,7, Max = 33). **Method.** Questionnaires were collected on-line (QMI, ECR-RS, Ex-Bond). Partnerships fears were collected by open-ended questions on fears. **Results.** The open-ended answers were categorized by using thematic analysis, into 7 categories (Fear of breaking up, of remaining alone, of not finding a partner, of partners disagreements, fears associated with a sense of the incompetence in partnership, of infidelity and generalized partnership fears). Multiple regression analysis indicated that the anxious attachment dimension to the partner and the experience of break up were found to be significant predictors of the presence of partnership fears. The gender, the existence of partnership and attachment anxiety to the partner were found to be significant predictors of the intensity of partnership fears. **Limits.** The study impact is limited by the sample structure. The sample was over-represented by women, students and respondents of older age group.

Keywords: *partnership fears, young adulthood, fear of breaking up, attachment*

Došlo: 12. 8. 2019

Schváleno: 12. 11. 2019

¹ Studie vznikla v rámci řešení projektu specifického výzkumu DOMOV, CESTY, PARTICIPACE: 2019 (MUNI/A/1138/2018).

Úvod

Partnerské strachy lze vymezit jako strachy, které se v nejširším slova smyslu týkají partnerských vztahů. Příkladem může být strach z toho, že se člověku nepodaří nalézt vhodného partnera, že zůstane sám, strach z rozchodu či nevěry, ale i velmi obecně strach o partnerský vztah jako takový. Tyto strachy se co do výskytu v prožívání začínají dostávat do popředí již v období adolescence (Laursen & Hartl, 2003), vzestupný trend pak pokračuje dále do období třetí dekády života (North et al., 2016). Adolescence je obdobím, kdy dospívající začínají navazovat první intimní vztahy, které se většinou utvářejí v kontextu sociálních aktivit, tedy v rámci času tráveného s vrstevníky (viz Brown, 1999). Základním cílem prvních partnerských vztahů je rozšířit sebepojetí o budoucí roli sebe jako partnera a získat sebedůvěru ve vlastní schopnosti v oblasti partnerství. Existence partnerského vztahu je také důležitá pro sociální pozici mezi ostatními vrstevníky. Oblast partnerských vztahů tak může být kvůli nezkušenosti a nejistotě adolescentů významným zdrojem úzkostí a strachů. Furman a Wehner (1997) popisují vývoj partnerských vztahů v postupném objevování a integraci čtyř behaviorálních systémů: vazby, afiliace, péče a sexuálně reprodukčního chování. Znamená to, že si partneři pomáhají se zvládnutím stresu či ohrožení, poskytují si podporu, pohodlí a péči a že je mezi nimi vztah jak přátelský, tak též sexuální. V rámci adolescentních intimních vztahů převažuje spíše afiliativní systém vztahů, kdy partnerské projevy chování odpovídají spíše charakteru přátelství. Postupně se do vztahů dostává též sexuální chování. Vazbový systém a systém péče jsou charakteristické především pro období pozdní adolescence a mladé dospělosti, protože se tyto dva systémy rozvíjejí postupně a jejich plné funkčnosti je možné dosáhnout až v rámci déle trvajících vztahů (Furman & Simon, 1999). S těmito závěry korespondují i výsledky studie Montgomery (2005), kde se skutečně s přibývajícím věkem ($N = 473$, 14 - 24 let) zvyšovala jak potřeba a kvalita intimity v partnerském vztahu, tak též přítomnost „vášně“.

Rodrigues, Lopes, Monteiro a Prada (2016) sledovali ve své studii vliv sociálních vztahů na podobu partnerského vztahu v období třetího decénia ($N = 630$). Na začátku období, tedy ve věku 18 - 21 let, měli na podobu partnerského vztahu větší vliv přátelé než rodiče. Pokud mladý člověk pocítoval podporu a souhlas se svým vztahem od svých přátel, do svého vztahu více investoval, byl v něm více spokojený a vnímal jej závažněji, celkově se ale též méně zajímal o možné partnerské alternativy. V pozdějším věku (mezi 22 – 25 lety) se však zdá, že vliv přátel ustupuje a je nahrazován vlivem rodiny. Lindfors, Solantaus a Rimpelä (2012) provedli průřezové srovnání strachů u respondentů ve věku 12, 14, 16 a 18 let ($N = 750$). Partnerské strachy a strachy ze samoty se výrazněji začínaly objevovat až u respondentů ve věku 14 let a byly více zastoupeny u žen než u mužů. Dále pak výskyt těchto strachů mírně stoupal až do věku 18 let. Zdá se, že partnerské strachy se dostávají do popředí výrazněji až v období pozdní adolescence a zejména pak později, v období třetí dekády života. Arnett (2000) předpokládá, že v adolescenci má partnerství poněkud jiný význam než ve třetí dekádě života, kterou spojuje s fenoménem vynořující se dospělosti. Například v kontextu utváření partnerské identity adolescenti utvářejí tuto identitu spíše ve fantazijní rovině, tedy v rámci svých představ či v debatách s vrstevníky. Může se tedy jednat spíše o pasivní exploraci partnerské identity. Později ve vývoji se však jedná spíše o aktivní exploraci, pro niž je předpokladem existence partnerského vztahu s určitou mírou závazku, byť tento nemusí být ještě definitivní s ohledem na budoucnost. Explorace je podpořena tím, že mladí lidé v tomto věku již řeší závazné partnerské otázky (společné bydlení, plány, finance) a aktivně tak zakouší partnerskou roli. Uzavírají dočasné závazky, skrze které zakouší svou partnerskou identitu, a vybírají si, co jim vyhovuje (Tanner & Arnett, 2011). Dá se tedy předpokládat, že aktivní ustavování partnerské identity (spojené s řešením závazných partnerských

otázek) bude spojeno s většími obavami než explorace pasivní (která by měla být charakteristická pro období adolescence). Lze tedy očekávat, že partnerské strachy budou významnou skupinou strachů jak v období adolescence, tak též v období mladé dospělosti, obsahově se budou ale mírně lišit.

Fenomén vynořující se dospělosti byl popsán Arnettem (2000), který ho pokládal za samostatné vývojové období. V rámci perspektivy vynořující se dospělosti by se tedy i oblast partnerských vztahů měla nést v duchu explorace, nestability, prozkoumávání partnerských možností a hledání partnerské identity (Arnett, 2004). Prodloužení explorace v oblasti partnerství vnímá Arnett (2000) především pozitivně. Láska a práce se navíc zdají být fundamentální oblasti k utváření identity v tomto období (Arnett, 2004). I Eriksonův klasický koncept vývojových úkolů se přiklání k tomu, že by toto období mělo být zakončeno přijetím závazku v oblasti intimních vztahů (Erikson, 2002). Ten však oblast partnerských vztahů vnímá více lineárně a přijetí partnerského závazku datuje výrazně dříve, než je tomu u mladých lidí dnes. V České republice dlouhodobě stoupá průměrný věk, v němž mladí lidé vstupují do prvního manželství. V roce 2016 převažovali svobodní nad ostatními stavy (vdaní, rozvedení, ovdovělí) u žen až do 31 let, u mužů do 33 let. Přitom ještě ve věkové skupině 30-34 let je stále 48 procent svobodných žen a 65 procent svobodných mužů (ČSÚ, 2017). Tato čísla mimo jiné odrážejí skutečnost, že mladí lidé jsou dnes při uzavírání sňatků opatrnější, než tomu bylo dříve. V mnoha případech žijí s partnerem na zkoušku již před svatbou a je běžné, že toto spolubydlení nekončí sňatkem, ale rozchodem či další výměnou partnerů anebo spolu žijí dále jako tzv. druh a družka.

Lacinová, Umemura, Bouša, Širůček a Neužilová Michalčáková (2016) zpochybňují Arnettovu představu o nezbytné prospěšnosti prodloužení této explorace. Zdůrazňují, že toto experimentování může přinést také mnohá zklamání v podobě odmítnutí a rozhodů, které nemusí mít na výslednou podobu partnerských vztahů pozitivní dopad. S tímto názorem koresponduje též výzkumná studie Rhoades a Stanleyho (2014), která byla zaměřena na určité prediktory manželské spokojenosti. Větší množství sexuálních partnerů před uzavřením manželství u žen nevedlo k vyšší manželské spokojenosti, ale naopak. Zotavování se z rozchodu má samozřejmě různé podoby, mezi faktory, které ho komplikují, patří neschopnost odpoutat se a přestat na bývalého partnera myslet. Přetrvávající emoční pouto k bývalému partnerovi (dále jen ex-bond) komplikuje zotavení se z rozchodu a budování nového vztahu (Sbarra & Emery, 2005). Mason, Law, Bryan, Portley a Sbarra (2012) ve své studii došli dále k závěru, že přetrvávající city k ex-partnerovi zhoršují celkovou životní pohodu a také vlastní sebepojetí po rozchodu. Autoři, kteří se ztotožňují s existencí vynořující se dospělosti jako samostatného vývojového období, zdůrazňují naopak pozitivní zkušenosti plynoucí z rozchodu. Zážitek rozchodu vnímají jako významný vývojový milník, který jedince může posílit a pomoci mu na jeho cestě k dosažení plné autonomie a k uzavření vlastní nezávislé identity. Tento pohled však doposud není dostatečně empiricky potvrzen (Norona, Olmstead, & Welsh, 2016).

Rozchod je častým zážitkem v tomto vývojovém období, podobně jako tomu je i v období adolescence. Nejasný však zůstává i možný rozdíl mezi rozchody v období adolescence a v období třetí dekády života. V souladu s výše uvedenými teoriemi vývoje partnerských vztahů Browna (1999), Furmana a Wehner (1997) by se měly rozchody v období adolescence více týkat statusových důvodů – tedy toho, že například okolí nehodnotí partnera příliš pozitivně, či důvodů vycházejících z rozdílných představ o trávení společného času. U vynořujících se dospělých by se pak důvody měly více týkat různého pojetí závazku a otázek souvisejících s vlastní identitou. Bravo, Connolly a McIsaac (2017) analyzovaly důvody vedoucí k rozchodu u obou výše zmíněných skupin respondentů (15 - 17 let, n = 186; 18 - 25 let, n = 510). Překvapivě však nenalezly žádné zásadní rozdíly mezi

oběma skupinami. Respondenti uváděli velice podobné důvody bez ohledu na svůj věk. Jako nejčastější důvody vedoucí k rozchodu uváděli nesoulad v rámci společně tráveného času (oblast afiliace), problémy s důvěrou a intimní komunikací (oblast intimacy) a různé představy o nárocích na vztah (tedy oblast autonomie). Jako další důvody byly uváděny vnější okolnosti, nevěra partnera a v poslední řadě právě problémy z oblasti statusu. K podobným závěrům došli ve svém výzkumu i Noron, Olmstead a Welsh (2016). Ti se zaměřili na motivace, které vedly k rozchodu respondenty ve věku 18 - 25 let (N = 113). Důvody, které respondenti uváděli, se daly nejčastěji zařadit do oblasti intimacy, afiliace a závazku a byly velmi obdobné jako důvody uváděné pro ukončení „zralého vztahu“ či manželství (nespokojenost s trávením společného času, odlišné životní postoje a hodnoty, odcizení se, nevěra atd.). Z těchto studií vyplývá, že podoba prožitku rozchodu není ovlivněna konkrétním vývojovým obdobím, negativní dopady může mít jak v období adolescence, tak též v průběhu dospělosti. Stále také zůstává otázka o prospěšnosti prodloužení explorační partnerských vztahů a o faktické odlišnosti partnerských vztahů období třetí dekády života od období pozdní adolescence.

Na vztah mezi formováním identity v období vynořující se dospělosti a partnerskými vztahy se ve Švédsku, v longitudinální studii, zaměřila Frisen a Wänggvist (2011). Vzorek jejich respondentů nebyl příliš velký (N = 134), a věkově odpovídal spíše staršímu vzorku vynořujících se dospělých (24 - 26 let). V této studii aktivně explorovaly jak v oblasti vztahů, tak v oblasti práce více ženy než muži. Tato explorační vedla též k uzavírání a formování vlastní identity. U mužů nebyl tento vztah tak výrazný, celkově vykazovali méně explorační a uchýlovali se k menšímu množství jasně definovaných závazků, zůstávali tedy spíše ve fázi difúzní identity. Autorky tento výsledek interpretovaly tak, že muži možná přijímají závazky později než ženy. Muris, Meesters a Knoop (2005) připomínají, že ženy ve studiích zabývajících se partnerskými strachy obecně dosahují vyšší strachuplnosti než muži, zároveň dodávají, že vyšší strachuplnost žen je ovlivněna také jejich vyšší ochotou o straších otevřeně vypovídat. V této souvislosti se tedy nabízí prozkoumání vztahu mezi existencí partnerských strachů a pohlavím.

North s kolegy (2016) se zaměřili na vysokoškolské studenty a jejich každodenní starosti a problémy, což je oblast, která se s oblastí každodenních strachů často překrývá. 315 vysokoškoláků po 4 dny psalo o svých starostech a obavách. O problémech v rámci partnerských vztahů se zmiňovalo 23 procent, partnerské vztahy tak byly druhou nejčastěji udávanou oblastí po studijních problémech, přičemž nebyl nalezen významný rozdíl mezi ženami a muži. Nejčastěji zmiňovanými problémy v této kategorii byl rozchod a neopětovaná láska, dále pak samota, nejistota a žárlivost a pochybnosti. Výsledky této studie korespondují s výsledky výzkumu Volkové, Lacinové, Michalčákové a Duškové (2016), které se zaměřily na subjektivně prožívané strachy u respondentů ve věku 19-29 let. Partnerské strachy zde uvedlo 23,5 procent respondentů (z celkového počtu 642 respondentů). Mezi nejčastěji uváděnými strachy patřily: strach, že nenajdu vhodného partnera, strach, že zůstanu sám/sama, strach z rozchodu, strach o vztah.

Vzrůstající výskyt partnerských strachů může být výrazně ovlivněn společenským tlakem, který je na oblast partnerských vztahů kladen a který roste úměrně s věkem. Společnost v západních zemích na význam partnerských vztahů klade velký důraz, jako by partnerský vztah byl nejdůležitějším vztahem vůbec (Spielmann et al., 2013). Být ve stabilním vztahu je stále vnímáno jako významný a nezastupitelný zdroj psychického bezpečí, naproti tomu jeho absence jako zdroj stresu a úzkostí (Greitemeyer, 2009). Lidé, kteří jsou bez partnera či partnerky, jsou vnímáni jako ti s horšími osobnostními vlastnostmi a nižší osobní pohodou než lidé zadaní (De Paulo & Morris, 2005;

Greitemeyer, 2009). Spielmann a kolektiv (2013) se proto ve své studii zaměřili na strach z toho, že člověk nenajde vhodného partnera a zůstane sám. Tento strach doslova definují jako znepokojení, úzkost či stres související se současným nebo možným budoucím zážitkem z toho, že člověk nebude mít partnera či partnerku. Zajímalo je, zda a popřípadě jak tento strach ovlivňuje přístup k partnerským vztahům. Soubor věkově pokrýval víceméně celé období dospělosti (N = 153, věk 18 - 59). Výsledky jejich studie lze jednoduše shrnout tak, že strach z toho, že člověk nenajde vhodného partnera, vede v oblasti požadavků a očekávání k jejich nastavení „na méně“, tedy na nižší úroveň, a to jak u mužů, tak u žen. Člověk, který je ovlivňován tímto strachem, snižuje své nároky a požadavky ohledně podoby vztahu i případného partnera/ky. Zůstává tedy i ve vztahu, ve kterém se necítí šťastný, a celkově dělá více kompromisů i vzhledem k hledání případného nového partnera či partnerky. Domníváme se, že pokud tento sociální tlak existuje, bude vzrůstat s přibývajícím věkem (viz Spielmann et al., 2013).

Vazba (*attachment*) je jedním z faktorů, které ovlivňují podobu partnerských vztahů v dospělosti. Partneři s jistou vazbou vykazují celkově vyšší míru spokojenosti, důvěry, stability a podpory ve svých vztazích (Pielage, Lusteijn, & Arrindell, 2005). Ve vztazích tito lidé více vzájemně diskutují, míra sebeodhalování, otevřenosti a sdílení je vyšší, než je tomu u lidí s nejistým typem vazby (Shi, 2003). Lidé s jistou vazbou mají výrazně nižší strach z intimity a to i v případě dospělých (Phillips et al., 2013). Zdá se, že vazba má též vliv na prožívání rozchodu a obavy s rozchodem spojené. Madeys a Jilek (2012) se ve své studii zaměřili na vysokoškolské studenty (N = 78, průměrný věk 18,9), kteří právě prožívali rozchod. Respondenti s jistou vazbou měli rozchod spojený s menšími obavami z náhodného setkání se svým bývalým partnerem či partnerkou. Méně své protějšky obviňovali z toho, že rozchod způsobili, či za něj mohli. Celkově se ke svému bývalému partnerovi/ce stavěli více přátelsky, méně často však uvažovali o tom, že by se do vztahu vrátili a byli více připraveni začít vztah s někým novým než respondenti s nejistou vazbou. Respondenti s úzkostnou vazbou prožívali rozchod nejhůře – více obviňovali bývalého partnera i sebe z rozchodu a měli tendenci více na předchozím vztahu ulpívat. Měli zároveň vyšší touhu po novém vztahu, ale i snahu novému vztahu se vyhnout. Respondenti s vyhýbavým typem vazby trpěli větším sebeobviňováním z rozchodu, zároveň však uváděli nižší stres v průběhu rozchodu. K obdobným výsledkům dospěli též Davis, Shaver a Vernon (2003), kteří dodávají, že lidé s úzkostnou vazbou více setrvávají v myšlenkách a emocích u svého bývalého partnera a mají problém se ztrátou smyslu pro vlastní identitu – je pro ně obtížné zaměřit se na vlastní hodnoty a cíle a vést samostatný život bez partnera. Partneři se vazbovými figurami nestávají hned, tento proces je spojen s délkou vztahu, v průměru trvá dva roky, než se mladý člověk dokáže navázat na svého partnera (Fralely & Davis, 1997; Hazan & Zeifman, 1994). Vazba k rodičům společně s pečovatelskými procesy se stává významnou základnou pro romantické vztahy v tomto období. Vztahy s rodiči se také stávají více rovnocenné a mohou tak sloužit jako model pro partnerské vztahy (Furman & Wehner, 1997).

Současná studie si klade několik cílů. Jedním je popsat subjektivně prožívané strachy týkající se partnerství ve třetí dekádě života. Dalším cílem je prozkoumat vztah mezi existencí a kvalitou partnerského vztahu v tomto období a intenzitou a výskytem partnerských strachů. Dalším výzkumným cílem bude prozkoumat vztah mezi prožitými rozchody a partnerskými strachy u mladých dospělých, dále prozkoumat souvislost mezi věkem a pohlavím respondentů a partnerskými strachy. Poslední výzkumný cíl se týká prozkoumání vztahu mezi vazbou k matce a k partnerovi a výskytem partnerských strachů.

Současná studie

V souladu s výše uvedenými výzkumnými cíli bylo zformulováno několik výzkumných otázek. První z nich má kvalitativní charakter.

V1: *Jaké strachy týkající se partnerství uvádí mladí lidé?*

Dalším cílem studie je zjistit, zda existují faktory a charakteristiky, které predikují u mladých lidí ve třetí dekádě života výskyt a intenzitu subjektivně prožívaných partnerských strachů.

V2: *Mají vybrané proměnné – existence partnerského vztahu, spokojenost v partnerském vztahu, prožitek rozchodu, ex-bond, věk, pohlaví, vazbová vyhýbavost a úzkostnost ve vztahu k matce a současnému partnerovi – souvislost se subjektivně prožívanou intenzitou a výskytem partnerských strachů u mladých lidí?*

Předpokládáme, že:

- Nižší výskyt a intenzitu partnerských strachů budou mít ti, kteří v partnerském vztahu aktuálně jsou, oproti těm, kteří vztah nemají.
- Vyšší intenzitu a výskyt partnerských strachů budou mít ženy oproti mužům.
- Výskyt a intenzita partnerských strachů budou stoupat s přibývajícím věkem.
- Vyšší intenzita a výskyt partnerských strachů, souvisí s nižší spokojeností v partnerském vztahu, s vyšší vazbovou úzkostností a vyhýbavostí k matce i k současnému partnerovi.
- Vyšší míra přetrvávajícího emočního pouta k bývalému partnerovi (ex-bond) souvisí s vyšší intenzitou partnerských strachů.
- Nižší intenzitu partnerských strachů uvádějí ti mladí lidé, kteří ještě nezažili rozchod, oproti těm, kteří již rozchod zažili a také ti, kteří jsou z rozchodu již zotaveni, oproti těm, kteří ještě zotavení z rozchodu nejsou.

Výzkumný soubor

Současná studie využívá data, která byla získána v rámci longitudinálního projektu „Cesty do dospělosti“ (Lacinová, Ježek, & Macek, 2016). Projekt byl realizován výzkumníky z Institutu výzkumu dětí, mládeže a rodiny na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v letech 2012 - 2016. Cílem projektu bylo prozkoumat vývoj autonomie, identity a dalších oblastí u mladých lidí narozených mezi lety 1990 - 1994. Respondenti byli osloveni pomocí příležitostného výběru, například prostřednictvím internetu a sociální sítě Facebook, v rámci univerzit, středních škol, lokálních televizních vysílání a novin (pro podrobnější popis viz Umemura et al., 2015). Data byla sbírána pomocí on-line dotazníky třikrát ročně, každý sběr dat měl jiné téma a zaměření (demografické charakteristiky, autonomie a identita, partnerské vztahy, vztahy s rodiči, práce a studium a osobnostní charakteristiky). Na počátku projektu bylo zapojeno 1057 respondentů, na konci cca 500. Ve vzorku byl od počátku větší počet žen než mužů, rozdíl v zastoupení obou pohlaví se bohužel s přibývajícím délkou studie ještě zvyšoval.

Pro analýzu byla použita data ze dvou vln sběru dat. Sběru dat probíhajícího na jaře 2015 se účastnilo 736 respondentů (80,6 % žen) a sběru dat na podzim 2015 se zúčastnilo 706 respondentů (81,8 % žen). Finální vzorek této studie tvoří 407 respondentů, kteří se účastnili obou vln sběru dat a zároveň uvedli odpověď na otevřenou otázku ohledně strachů. Jednalo se o 341 žen (83,8 %) a 66 mužů

(16,2 %), průměrný věk souboru byl 23,52 let (SD = 1,48; min = 18,7 max = 33 let). Většinu respondentů tvořili studenti (n = 325, 80 %), 134 respondentů mělo zaměstnání (33 %), 49 studovalo při zaměstnání (12 %) a 9 bylo nezaměstnaných (2,2 %). V základních demografických proměnných se respondenti, kteří jsou součástí finálního vzorku, neliší od původního vzorku.

Metody

Strachy; Partnerské strachy

Dotazování, týkající se subjektivně prožívaných strachů, bylo zařazeno na závěr sběru dat na jaře 2015. Jednalo se o otevřenou otázku. Přesná instrukce byla následující:

Strach patří k přirozeným emocím, které prožívá každý člověk. Můžeme ho znát v mnoha různých podobách – od mírných obav, až po strachy, které mohou člověka zcela ochromit. Nás zajímá, co představuje konkrétně zdroje strachu u vás. Prosíme vás, abyste do následujících políček napsali, čeho se v současnosti bojíte. U každého políčka je také uvedena stupnice, která slouží k ohodnocení, jak intenzivně daný strach prožíváte, jak moc se bojíte. Nemusíte využít všechna políčka, která zde máte k dispozici, napište jen tolik strachů, kolik jich ve svém životě pociťujete.

Políček bylo k dispozici 20, škála intenzity byla 1 (velmi málo) – 5 (extrémně). Obdobně jako v předchozí studii (Volková et al., 2016) byla se získaných strachů vytvořena kategorizace mapující obsahovou stránku strachů. Veškeré odpovědi byly na základě svého obsahu seskupeny do konkrétních kategorií – tento proces probíhal opakovaně, vždy s vyšší úrovní obecnosti. Celý proces kategorizace byl také konzultován s dalšími dvěma výzkumníky (muž a žena psychologického vzdělání). Stejně jako v předchozím postupu bylo nutné stanovit jako kritérium pro zařazení do obecných kategorií nejkonkrétnější část výpovědi. Opět tedy muselo být rozlišeno, zda se jedná o strach z neúspěchu (generalizované strachy), anebo z neúspěchu v práci (strachy spojené se zaměstnáním). Výsledkem analýzy je vznik celkem sedmnácti obecných kategorií. Partnerské strachy byly třetí nejčetnější kategorií, celkově jich bylo uvedeno 367, alespoň 1 partnerský strach uvedlo 46 % respondentů (M = 1,2, SD = 0,45, Min = 1, Max = 4). Výsledné skóre partnerských strachů jsou součty intenzity uvedených partnerských strachů pro každého respondenta. Součet intenzity nebyl korigován počtem uvedených strachů, neboť se jednalo o výpovědi velice odlišné obecnosti. Čím vyšší skóre, tím se jedná o celkově vyšší míru partnerských strachů (M = 4, SD = 2, Min = 1, Max = 17).

Přetrvávající emoční pouto k bývalému partnerovi – ex-bond

Přetrvávající emoční pouto k bývalému partnerovi bylo zjišťováno pomocí dotazníku *Current Feelings for the Past Relationship* (Wegner & Gold, 1995). Český překlad vytvořil tým Cest do dospělosti pro účely projektu. Skládal se z 8 položek, respondenti měli za úkol vypovídat o minulém vztahu, který považují za nejvýznamnější. Položky dotazníku obsahovaly sedmibodovou hodnotící škálu, v níž respondenti souhlasili či nesouhlasili s daným výrokem (např. „Stále ho/ji ještě miluji“) na škále 1–7 (1 – „vůbec mě to nevystihuje“ až 7 – „úplně mě to vystihuje“). Výsledné skóre je dáno jako průměr položek, vyšší hodnota tak značí vyšší přetrvávající pouto k bývalému partnerovi. Vnitřní konzistence škály je uspokojivá ($\alpha = 0,90$).

Zotavování se z rozchodu

Zotavování se z rozchodu bylo zjišťováno u respondentů jednou otázkou v rámci sběru na podzim 2015: „*Lidem to trvá po rozchodu s milovanou osobou různě dlouho, než se cítí zase dobře. Jak jste to měli po rozchodu vy?*“ Respondenti odpovídali na pětibodové škále (1 – „*Byla jsem v pořádku téměř okamžitě po rozchodu, netrvalo to víc než týden*“, 5 – „*Stále se ještě necítím úplně v pořádku*“). Pro účely analýzy byla tedy proměnná dichotomizována na skupinu těch, kteří jsou z rozchodu zotaveni (původní možnosti 1- 4, nyní kódováno jako 0, a ty, kteří zotaveni stále nejsou (původní možnost 5, nyní kódováno jako 1). Tato dichotomizace byla provedena na základě studie Čunátové (2017), která mezi těmito skupinami zjistila nejvýznamnější rozdíl v míře ex-bondu.

Vazba k partnerovi a k matce

Vazba k partnerovi a k matce se ve studii zjišťovala pomocí českého překladu dotazníku The Experiences in Close Relationships — Relationship Structures Questionnaire (ECR-RS; Fraley, Heffernan, Vicary, & Brumbaugh, 2011). Zaměřuje se na základní dimenze vazby a to na úzkostnost a vyhybavost. Dotazník se skládá z 9 položek, z čehož 3 měří úzkostnost (např. „*Bojím se, že mě partner/partnerka může opustit*“) a 6 vyhybavost (např. „*Raději partnerovi/partnerce nedávám najevo, jak se v hloubi duše cítím*“). Respondenti na každý výrok odpovídali na sedmibodové škále podle toho, nakolik výrok jejich vztah s partnerem nebo matkou vystihuje (1 – „*silně nesouhlasím*“, 7 – „*silně souhlasím*“). Respondenti měli možnost vyplnit dotazník, i když v partnerském vztahu aktuálně nebyli, referovali tak např. o předchozím vztahu. Celkový skóre vazbové úzkostnosti a vazbové vyhybavosti je dán jako průměr daných položek pro partnera a matku zvlášť. Dimenze vazbové úzkostnosti dosahuje vnitřní konzistence $\alpha = 0,88$ pro partnera, $\alpha = 0,73$ pro matku a dimenze vazbové vyhybavosti $\alpha = 0,88$ pro partnera a $\alpha = 0,92$ pro matku (sběr podzim 2015).

Spokojenost v partnerském vztahu

Spokojenost ve vztahu byla měřena pomocí českého překladu dotazníku Quality Marriage Index (QMI; Norton, 1983). Jedná se o 6 položek, prvních pět položek hodnotí míru (ne)souhlasu respondenta s daným výrokiem (např. „*Máme dobrý vztah*“) na šále 1 až 7 (1 – „*silně souhlasím*“, 7 – „*silně nesouhlasím*“), zatímco poslední, šestá položka zjišťuje míru spokojenosti ve vztahu pomocí otázky „*Když uvážíte vše dohromady, jaký stupeň spokojenosti nejlépe vystihuje váš vztah?*“ na desetibodové škále (1 – „*jsem zcela nespokojený/á*“, 10 – „*jsem zcela spokojený/á*“). Respondenti měli možnost vyplnit dotazník, i když ve vztahu aktuálně nebyli, referovali tak např. o předchozím vztahu. Z důvodu odlišné odpověďové škály šesté položky byly položky dotazníku převedeny na z-skóry, ze kterých byl vytvořen průměr. Škála dosahuje vnitřní konzistence $\alpha = 0,95$ (sběr podzim 2015).

Zpracování dat

Nejprve byla provedena kvalitativní analýza. V této části výzkumu byla použita pouze data z kategorie Partnerské strachy. Tato data byla kategorizována za pomoci metody tematické analýzy. Tematická analýza byla jako samostatná metoda teoreticky popsána autorkami Braun a Clarke (2006), které též navrhly konkrétní postup, který by měl být při analýze dat dodržen. Tyto autorky chápou tematickou analýzu jako samostatnou metodu, kterou je možno použít pro identifikaci, analýzu a

vyznačení (či zveřejnění) témat v získaných datech. Ke kódování bylo přistupováno deduktivní cestou – výzkumná otázka byla dána předem a výzkumnice byla předem seznámena s teorií vztahující se jak k partnerským strachům, tak k problematice fenoménu vynořující se dospělosti. Vzhledem k povaze dat (jednalo se spíše o stručné odpovědi) byla zvolena explicitní úroveň kódování.

V kvantitativní části byl k analýze dat použit statistický program IBM SPSS Statistics 24. Byla provedena vícenásobná logistická regrese na celém souboru respondentů pro predikci výskytu partnerských strachů na základě vybraných proměnných. Následně byla provedena vícenásobná hierarchická regresní analýza u respondentů, kteří uvedli alespoň jeden partnerský strach. Cílem byla predikce intenzity partnerských strachů na základě vybraných proměnných.

Výsledky: Kvalitativní část

V1: Jaké strachy týkající se partnerství uvádí mladí lidé?

Výsledkem analýzy je vznik sedmi kategorií: strachy z rozchodu; ze samoty; z nenalezení partnera; z partnerských neshod; z pochybností o sobě v partnerství, generalizované strachy a strachy z nevěry. K posouzení reliability bylo provedeno také zařazení jednotlivých výpovědí do těchto kategorií dalším nezávislým posuzovatelem. Jednalo se o muže (42 let) s psychologickým vzděláním. Měl k dispozici stručný popis kategorií, k nimž přiřazoval výpovědi respondentů. Shoda posuzovatelů napříč všemi kategoriemi je vysoká ($\kappa = 0,91$), rovněž i shoda pro jednotlivé kategorie partnerských strachů je velmi dobrá (v rozmezí od 0,74 do 1,00).

Strachy z rozchodu

(15,2 %; 112 respondentů)

Tato kategorie byla nejčtenější, obsahově však patří mezi méně pestré. Jednalo se zejména o strach z rozchodu, z toho, že „mě partner/ka opustí“, že „ztratím partnera/ku“, že „vztah skončí“. Byly zde i obrácené strachy – z toho, že „se s partnerem/kou rozejdu“, že „se zamiluju do někoho jiného a vztah skončí“. Někdy byly výpovědi delší a obsahovaly též popis následků, např: „partner se se mnou rozejde a já už nebudu schopná nikomu věřit“, „upadnu do deprese“ atd. Do této kategorie byly zařazeny též strachy z bývalého přítele. Jednalo se zejména o strachy, že „už se ke mně nevrátí“; „nepodaří se od něj odpoutat“, či že „si najde nový vztah“.

Strachy ze samoty - bez partnera

(13,8 %; 101 respondentů)

Strach ze samoty byl druhou nejfrekventovanější kategorií. Nejčastější strach byla samota, osamělost a opuštěnost. Dále následoval strach z toho, že „zůstanu sám/sama bez partnera“, někdy též vystupňované tím, „že zůstanu sama bez partnera celý život či navždy“. Dále zde byl strach z toho, že „se s partnerskou samotou nedokážu vyrovnat, a tak si najdu někoho jen proto, abych nebyla sama“. Okrajově se zde objevil též strach z toho, že „dlouho nezažiju sex“.

Strachy z nenalezení (vhodného) partnera

(7,5 %; 57 respondentů)

Nejvíce zde byl uváděn strach z nenalezení partnera s nějakým konkrétním požadavkem. Tedy „životního partnera“, či ještě lépe – toho „správného/vhodného životního partnera, partnera/ku, se kterým bych byla šťastná“, „partnera/ku, se kterou vydržím“. „Partnera/ku, se kterým si budu rozumět, se kterým budu spokojená“. „Partnera, jakého bych chtěla“, „rozumného partnera, či partnera/ku vhodného k založení rodiny“. Dále tato kategorie obsahuje obavy z toho, že nenajdu svou životní či pravou lásku. Co do četnosti následovaly obavy z nenalezení partnera (bez konkrétního požadavku). Tedy pouze: „nenajdu si partnera/ku“. Několikrát se zde také opakovala obava: „Už se nezamiluju“. Do této kategorie jsme též zařadily strachy spojené s nejistotou ze správné volby ohledně partnera, či partnerky. Tedy nejistota, zda „chci být s partnerem/kou celý život“, „strach z výběru nevhodného partnera/ky“, „strach z nesprávné volby či rozhodnutí ohledně partnera/ky“. Vyskytovaly se zde také strachy z toho, zda „neztrácím čas se špatným partnerem“ či ze „zamilování se do špatné osoby“.

Strachy z partnerských neshod

(6,8 %; 50 respondentů)

V této kategorii jsou obsahově pestré strachy týkající se partnerských neshod. Patří sem poměrně obecné strachy z partnerských hádek, problémů, odcizení, z toho že vztah nebude fungovat či „vztahového úpadku“. Další oblastí byly strachy spojené s ohrožením od partnera/ky. Z toho, že „zažiji další zklamání ze vztahu“, že „mi partner/ka ublíží“, „z manipulace a vydírání od partnera“, „ze ztráty identity ve vztahu“. Častou oblastí byly též obavy spojené s odloučením. Jednalo se zejména o strachy spojené se studijním výjezdem – jak ovlivní partnerský vztah. Další oblastí byly strachy spojené s osobnostními rozdíly. Zde byly zastoupeny strachy z toho, že se rozejdou partnerské představy o životě, že se neshodnou ve významných otázkách, hodnotách a morálce. Dále sem patřily obavy z nepřijetí přítele (rodinou či okolím). Poslední oblastí byly obavy spojené se závazkem, shodou v něm. Jednalo se o strach ze společného bydlení a svatby.

Strachy spojené s pochybnostmi o sobě v partnerství

(3,3 %; 24 respondentů)

Jednalo se o kategorii, ve které jsou zastoupeny strachy z toho, že zklamu/či ublížím partnerovi/ce. Dále obavy z toho, zda „jsem dost dobrý partner/ka“. Konkrétně se jednalo například o strach, že „nejsem schopna partnera podržet a postarat se o něj v případě potřeby“, „Budu nudná pro partnera“. Patřily sem též obavy spojené s nepřijetím. Tedy z toho, „že mě nepřijme partnerova rodina“, „nebudu se partnerovi líbit“. Poslední oblastí v této kategorii jsou strachy spojené s pochybnostmi v sebe při hledání partnera. Tedy strach, že „mě nikdy nebude mít nikdo opravdu rád“, že „mě nikdo nebude milovat takovou, jaká jsem“, obava že „se mnou nikdo nevydrží či nebude chtít strávit zbytek života“. Patřila sem i obava, že „nejsem schopen navázat intimní vztah, či vztah vůbec“.

Strachy z nevěry

(1,29 %; 9 respondentů)

Jedná se o kategorii obsahující strach z nevěry. Konkrétněji tedy z toho, že „vztah ohrozí nevěra“, „partner/ka mě podvede“, či „budu partnerce nevěrný“.

Generalizované partnerské strachy

(1,5 %; 11 respondentů)

Do této kategorie byly zařazeny velmi obecné výpovědi. Jednalo se o strachy „o vztah“, „o partnerské souznění a lásku“, a také strach „o sex“.

Výsledky: Kvantitativní část

Ke zjištění souvislosti mezi možnými prediktory a výskytem partnerských strachů byla použita mnohonásobná logistická regrese ($N = 407$). Předpoklady pro provedení analýzy byly naplněny. Partnerské strachy byly převedeny do dichotomické podoby, dle toho, zda respondent partnerský strach uvedl (1) anebo ne (0). Partnerský strach uvedlo 45,7 % ($n = 186$) respondentů. Rozchod již zažilo 80,3 % ($n = 327$) respondentů, aktuálně ve vztahu bylo 87 % ($n = 320$) respondentů. Model predikuje výskyt partnerských strachů lépe než model nulový ($\chi^2(9) = 25,34$, $p = 0,003$). Úspěšnost predikce výskytu partnerských strachů je na základě modelu 69,7 %, což je zlepšení oproti nulovému modelu, kde byla úspěšnost predikce pouze 54,3 %. Podrobné parametry regresního modelu obsahuje tabulka 1. Z výsledků vyplývá, že významným prediktorem partnerských strachů je prožitek rozchodu a úzkostnost vazby k partnerovi. Mladí lidé, kteří za sebou již mají prožitek rozchodu, mají vyšší pravděpodobnost, že uvedou partnerský strach než ti, kteří tento zážitek ještě nemají. Čím vyšší je úzkostnost k partnerovi, tím je vyšší pravděpodobnost, že bude uveden partnerský strach. Ostatní prediktory nepřispívají věcně ani statisticky významně k predikci přítomnosti partnerských strachů.

Tabulka 1 Proměnné vstupující do logistické regrese

	B	S.E.	Wald	P	Exp(B)	95 % CI pro Exp(B)
Konstanta	-1,49	1,83	0,67	0,413		
Věk	0,03	0,07	0,19	0,661	1,03	0,89 - 1,191
Vztahová spokojenost	-0,12	0,17	0,45	0,50	0,89	0,63 - 1,25
Úzkostnost Matka	-0,14	0,10	1,91	0,16	0,87	0,70 - 1,06
Vyhýbavost Matka	0,09	0,07	1,75	0,18	1,10	0,95 - 1,28
Úzkostnost Partner	0,18	0,08	5,35	0,02	1,12	1,03 - 1,39
Vyhýbavost Partner	-0,08	0,14	0,38	0,54	0,92	0,70 - 1,20
Prožitek rozchodu	0,93	0,28	10,86	0,001	0,39	0,23 - 0,69
Existence Vztahu	-0,28	0,31	0,84	0,36	0,75	0,41 - 1,38
Pohlaví	-0,47	0,31	2,29	0,13	1,59	0,87 - 2,93

Nagelkerke $R^2 = 0,08$

V dalším kroku byla provedena vícenásobná hierarchická lineární regresní analýza s cílem zjistit, jak vybrané prediktory souvisejí s intenzitou partnerských vztahů u těch, kteří alespoň jeden partnerský vztah uvedli ($n = 279$). Popisné statistiky intervalových proměnných vstupujících do analýzy zobrazuje tabulka 2.

Tabulka 2 Popisné statistiky proměnných zařazených do analýzy

Proměnná	N	Min	Max	M	SD	Šikmost	Špičatost
Partnerské strachy	278	1	17	4,05	2,00	1,81	7,97
Věk	278	20,67	33	23,78	1,55	1,45	7,56
Spokojenost ve vztahu	211	-3	0,83	-0,01	0,90	-1,05	0,52
Vyhýbavost matka	245	1	7	3,32	1,58	0,51	-0,48
Úzkostnost matka	245	1	6,67	1,67	1,02	1,87	3,95
Vyhýbavost partner	237	1	5,83	2,07	1,00	1,23	1,57
Úzkostnost partner	244	1	7	2,97	1,70	0,64	-0,57
Ex-Bond	193	1	6,88	2,21	1,30	1,39	1,47

Dalšími prediktory intenzity partnerských strachů byly dichotomické proměnné existence partnerského vztahu (161 respondentů aktuálně ve vztahu, 95 bez vztahu), zážitek rozchodu (209 respondentů se zážitkem rozchodu, 44 bez zážitku rozchodu), zotavení se z rozchodu (168 respondentů zotavených z rozchodu, 23 nezotavených) a pohlaví (232 žen, 46 mužů). Vztahy mezi proměnnými jsou zobrazeny v tabulce č. 3.

Tabulka 3 Korelační matice proměnných

	1.	2.	3.	4.	5.	6.	7.	8.	9.	10.	11.	12.
1. Partnerské strachy												
2. Věk		-,02										
3. Pohlaví		-,15*	,10*									
4. Prožitek rozchodu		-,02	,08	-,09								
5. Existence vztahu		-,16**	,02	-,05	,08							
6. Vztahová spokojenost		-,09	-,05	,08	,15*	,59**						
7. Vyhýbavost Matka		-,043	,01	,12*	,04	-,09	-,12*					
8. Úzkostnost Matka		,02	-,02	-,07	,08	-,04	-,06	,32**				

9. Vyhýbavost Partner	-,07	,02	,04	,03	-,21**	-,55**	,12*	,01			
10. Úzkostnost Partner	,21**	-,03	-,01	,10	-,16*	-,49**	,16*	,23**	,37**		
11. Ex-Bond	,18*	-,04	-,12*	-,05	-,38**	-,22**	,11	,18*	,04	,29**	
12. Zotavení rozchod	-,12*	-,04	,11	-,04	,29**	,18*	-,15*	-,12	,05	-,20**	-,66**

* $p < 0,05$, ** $p < 0,001$, bez * $p > 0,05$

Předpoklady pro mnohonásobnou lineární regresi byly splněny. Byl splněn předpoklad nezávislosti reziduí (Durbin-Watson = 2,09). Dále byla splněna absence multikolinearity (hodnoty VIF se pohybují mezi 1-3). Na základě scatterplotů bylo usouzeno, že byl naplněn rovněž požadavek homoskedasticity. V neposlední řadě byl splněn i předpoklad linearitu vztahu mezi jednotlivými prediktory a závisle proměnnou a předpoklad normálního rozložení reziduí. Nezávislé proměnné byly do regresního modelu vkládány hierarchicky ve třech krocích, vždy prostřednictvím metody Enter. V modelu 1 byly v prvním kroku přidány proměnné, jejichž vztah k závislé proměnné byl ve studiích zmiňován nejčastěji. Jednalo se o existenci partnerského vztahu, věk, pohlaví a prožitek rozchodu. Ve druhém kroku byly přidány proměnné vazbová vyhýbavost a úzkostnost ve vztahu k matce a partnerovi, spokojenost v partnerském vztahu. Na závěr byly ve třetím kroku přidány proměnné týkající se rozchodu: ex-bond a zotavení se z rozchodu.

Pro kontrolu, zda se situace respondentů, kteří jsou aktuálně ve vztahu, či naopak bez vztahu může lišit v rámci proměnných souvisejících se vztahem, byla do modelu na závěr zařazena interakce mezi existencí vztahu a spokojenosti ve vztahu a existencí vztahu a vazbou k partnerovi. Model s interakčními členy však nevysvětloval významně více rozptylu oproti předchozímu modelu a zároveň žádná z interakcí nebyla statisticky významná. Proto tyto výsledky reportovány nejsou a pro interpretaci je použit model bez interakčních členů.

Proměnné existence vztahu, prožitek rozchodu, pohlaví a věk vysvětlují 5,2 % rozptylu intenzity partnerských strachů ($F(4,165) = 2,27$, $p = 0,06$). Po přidání prediktorů vazby k matce a partnerovi a spokojenosti ve vztahu model vysvětluje celkově 12,5 % rozptylu intenzity partnerských strachů ($F(9,160) = 2,55$, $p = 0,009$). Po přidání proměnných týkajících se rozchodu vysvětluje model 12,7 % rozptylu intenzity partnerských strachů ($F(11,158) = 2,09$, $p = 0,02$). Poslední změna ve vysvětleném rozptylu není statisticky signifikantní. V tabulce č. 4 jsou zobrazené výsledky regresního modelu.

Tabulka 4 Regresní koeficienty predikce intenzity partnerských strachů

	B	SE	β	P	95 % CI pro B	
					spodní hranice	horní hranice
Krok 1						
Konstanta	4,463	2,321		0,056	-0,121	9,047
Věk	0,003	0,099	0,003	0,974	-0,192	0,198
Pohlaví (0-žena)	-0,844	0,414	-0,156	0,043	-1,660	-0,027
Prožitek rozchodu (1-ano)	0,115	0,405	0,022	0,777	-0,685	0,915
Existence vztahu (1-ano)	-0,719	0,316	-0,173	0,024	-1,342	-0,095

Krok 2						
Konstanta	4,087	2,349		1,740	-0,552	8,727
Věk	0,024	0,097	0,019	0,804	-0,167	0,216
Pohlaví (0- žena)	-0,867	0,416	-0,161	0,039	-1,689	-0,044
Prožitek rozchodu (1- ano)	0,108	0,409	0,020	0,793	-0,701	0,916
Existence vztahu (1- ano)	-0,959	0,411	-0,231	0,021	-1,770	-0,149
Vztahová spokojenost	0,261	0,279	0,117	0,352	-0,291	0,813
Vyhýbavost matka	-0,053	0,101	-0,042	0,598	-0,252	0,146
Úzkostnost matka	-0,105	0,159	-0,053	0,510	-0,418	0,208
Vyhýbavost partner	-0,304	0,184	-0,152	0,101	-0,668	0,060
Úzkostnost partner	-0,356	0,106	0,302	0,001	0,146	0,565
Krok3						
Konstanta	3,610	2,562		,161	-1,449	8,669
Věk	,027	,098	,021	,780	-,166	,221
Pohlaví (0- žena)	-,840	,425	-,156	,050	-1,681	,000
Prožitek rozchodu (1- ano)	,092	,413	,017	,824	-,723	,907
Existence vztahu (1- ano)	-,882	,447	-,213	,050	-1,764	,001
Vztahová spokojenost	,237	,284	,106	,405	-,324	,798
Vyhýbavost matka.	-,051	,102	-,040	,620	-,253	,151
Úzkostnost matka	-,115	,160	-,058	,475	-,431	,202
Vyhýbavost partner	-,308	,187	-,154	,102	-,678	,062
Úzkostnost partner	,341	,111	,289	,003	,121	,561
Ex- bond	,101	,166	,066	,544	-,226	,428
Zotavení z rozchodu (1-ano)	,222	,628	,036	,725	-1,020	1,463

Z výsledků vyplývá, že významnými prediktory intenzity partnerských strachů jsou pohlaví, existence partnerského vztahu a vazbová úzkostnost ve vztahu k partnerovi. Ženy uvádějí větší intenzitu partnerských strachů než muži. Ti, kteří nejsou aktuálně v partnerském vztahu, uvádějí vyšší intenzitu partnerských strachů než ti, kteří ve vztahu jsou. Čím vyšší vazbová úzkostnost k partnerovi, tím vyšší je uváděná intenzita partnerských strachů. Zajímavý vztah byl nalezen u vazbové vyhýbavosti k partnerovi, kdy vyšší vyhýbavost k partnerovi predikovala nižší intenzitu partnerských strachů, tato hodnota však nebyla statisticky signifikantní ($b = -0,308$, $p = 0,102$). U ostatních prediktorů nebyl nalezen věcně ani statisticky významný vztah s intenzitou partnerských strachů.

Diskuze

Studie byla zaměřena na subjektivně prožívané partnerské strachy mladých lidí ve třetí dekádě života. V první části se jednalo o analýzu obsahu kategorií partnerských strachů. Ve druhé části pak byly ověřovány souvislosti intenzity partnerských strachů s dalšími proměnnými z oblasti blízkých vztahů.

Prvním cílem byla explorace a popis obsahů partnerských strachů. Celkově se jednalo o třetí nejčtenější kategorii volně generovaných strachů (po kategorii školních strachů a strachů o blízké), což odpovídá naléhavosti a významu tématu partnerství pro mladé lidi v tomto období. Obdobně ve studii North et al (2016) byly partnerské obavy druhou nejčtenější kategorií (rovněž po studijních obavách). Vyšší zastoupení kategorie strachů o blízké je pravděpodobně zapříčiněna designem studie, kdy dotazování na strachy následovalo až po sérii dotazníků týkajících se vztahů s rodiči. Ve studii bylo identifikováno 7 kategorií partnerských strachů. Jednalo se o strachy z rozchodu, ze samoty, z nenalezení partnera, z partnerských neshod, strachy spojené s pochybností o sobě v partnerství, generalizované partnerské strachy a strachy z nevěry. Tyto kategorie rovněž obsahově korespondují s výsledky výzkumu North et al. (2016).

Celkově tyto kategorie odrážejí více aktivní partnerskou exploraci (zejména strachy z rozchodu, z nenalezení vhodného partnera, partnerských neshod a strachy z nevěry) než exploraci pasivní (kam by bylo možno zařadit strachy ze samoty a některé strachy spojené s pochybnostmi o sobě a generalizované partnerské strachy), jak ji vnímá Arnett (2000). V souladu se závěry Browna (1999) se v tomto období již nevyskytovaly strachy typické spíše pro období adolescence, např. strach z toho, „jak mě přijmou kamarádi partnera“, strach z toho, „zda se budu druhému pohlaví líbit“, byl rovněž zastoupen minimálně. Naopak byly přítomny obavy z přijetí partnerovou rodinou (i když jen okrajově) a též pochybnosti o tom, zda zvládnou péči a závazek spojený s partnerstvím, což je v souladu též se závěry Furmana a Wehner (1997) či Rodrigues, Monteird a Prado (2016).

Nejvíce zastoupen byl strach z rozchodu a to jak ze strany partnera/ky, tak též z rozchodu z vlastního rozhodnutí. Tento strach byl někdy doplněn i o očekávané následky plynoucí z rozchodu – ztráta důvěry, deprese, strach ze vztahů. Rozchod znamená pro respondenty nejenom něco nepříjemného, co může člověka poškodit, ale také může ovlivnit kvalitu dalších vztahů. Tato zjištění jsou v souladu se závěry studií (Noron, Olmstead, & Welsh, 2016; Sharry & Emery, 2005), kteří uvádějí, že rozchod v období třetího decénia je vnímán jako velmi náročná životní událost s dalšími negativními důsledky.

Druhou nejčtenější zastoupenou kategorií byl strach z toho, že zůstanu sám/sama, tedy bez partnera/partnerky. Četnost tohoto strachu dokládá velký význam, který je existenci partnerství ve společnosti připisován (Spielmann et al., 2013). Tento strach byl mnohdy navíc doplněn o další vysvětlení, např. *bojím se opustit přítele, protože bych potom zůstala sama; bojím se, že si najdu někoho jen proto, abych nezůstávala sama*. Obdobně tento strach ze současné anebo budoucí možnosti být sám popisuje Spielmann s kolegy (2013). Celkově se díky způsobu dotazování (otevřená otázka na strachy) podařilo postihnout širokou paletu partnerských strachů, které dobře ilustrují partnerské obavy a období třetího decénia.

Dalším cílem této studie bylo prozkoumat možné souvislosti intenzity partnerských strachů. Ke zvýšení šance výskytu partnerských strachů přispívá prožitek rozchodu a vazbová úzkostnost ve vztahu k partnerovi. Na intenzitu uváděných partnerských strachů pak má vliv pohlaví, existence vztahu a vazbová úzkostnost ve vztahu k partnerovi. Těmito výsledky byl podpořen předpoklad, že lidé, kteří jsou aktuálně ve vztahu, uvádějí nižší intenzitu partnerských strachů než ti, kteří ve vztahu

momentálně nejsou. Podobně jako v řadě jiných studií (Lindfors, Solantau, & Rimpelä, 2012; Muris, Meesters, & Knoop, 2005), které dokumentují míru strachuplnosti či počet uváděných strachů, bylo zjištěno, že ženy uvádějí více partnerských strachů než muži, což může být zapříčiněno též vyšší ochotou žen o straších vypovídat. V této studii mohla být vyšší intenzita strachů u žen ovlivněna také jejich vyšším procentuálním zastoupením.

Ve studii byl částečně potvrzen předpoklad, že dimenze úzkostnosti vazby k partnerovi souvisí s vyšší intenzitou a výskytem partnerských strachů. Toto zjištění je v souladu s dalšími studii (Madey & Jilek, 2012; Rhodes & Stanley, 2014). Vyšší úzkostnost vazby je spojována s nejvyšší mírou emoční nejistoty a také s výraznými dopady rozchodu na osobní pohodu (Davis, Shaver, & Vernon, 2003). Obdobný výsledek byl očekáván i u dimenze vazbové vyhýbavosti, kde však vliv na intenzitu partnerských strachů nebyl příliš výrazný a byl opačného směru. Tedy vyhýbavost naopak snižovala intenzitu strachů. Tento fakt může být vysvětlen tím, že např. prožitek rozchodu u lidí s vyhýbavou vazbou je sice spojen s větším sebeobviňováním, zároveň však také s nižší mírou prožívaného stresu (Madeys & Jilek, 2012). Dalším možným vysvětlením je také to, že lidé s vyšší vyhýbavostí jsou také méně otevření ve svých výpovědích ohledně strachu, což mohlo přispět k nevýrazné souvislosti.

Vliv vazby k matce nebyl statisticky významný a v této studii tedy potvrzen nebyl (což je v rozporu s jinými studii, např. Phillips et al., 2013). Přesto, že vazba k matce pozitivně korelovala s vazbou k partnerovi, průměrné skóre odpovědí u vazbové úzkostnosti k matce bylo výrazně nižší než k partnerovi. Vliv na skóre zde mohla mít odlišná doba trvání těchto vztahů a jejich různá intenzita – vztah s matkou je v tomto věku často již ustálen, je více předvídatelný. Mladí lidé nejsou se svými rodiči často již v každodenním kontaktu, vztah je tak méně dynamický. Naproti tomu partnerské vztahy jsou v tomto životním období více intenzivní a dynamické a teprve se ustalují.

Další potvrzenou souvislostí je prožitek rozchodu. Vyšší pravděpodobnost výskytu partnerského strachu mají ti mladí lidé, kteří v minulosti prožili rozchod. Zjištění, že prožitý rozchod v minulosti zvyšuje šanci výskytu partnerských strachů, spíše podporuje úvahy „skeptiků“ ohledně (ne)prospěšnosti prodloužení doby partnerské explorace (např. Rhodes & Stanley, 2014). Výsledky jsou též v souladu s výsledkem studie Noron, Olmstead a Welsh (2016), že vzhledem k tomu, že uváděné důvody k rozchodu v tomto období jsou obdobné jako důvody uváděné k rozvodu, mohou mít i tyto rozchody významný dopad na život mladých lidí. Zajímavé je i zjištění, že nižší intenzitu partnerských strachů měli nejen ti, kteří rozchod nezažili, protože jsou stále v „prvním vztahu“, ale i ti, kteří ještě s nikým v partnerském vztahu nebyli. U této skupiny by přitom bylo možné očekávat vyšší nárůst sociálního tlaku na vstup do partnerství a tedy i vyšší intenzitu strachů z toho, že „zůstanu sám/a“. Výsledky však ukazují, že zážitek opakovaného rozchodu je větším zdrojem partnerských strachů než chybějící partnerská zkušenost. Toto zjištění tedy potvrzuje předpoklad, že aktivní explorace vztahu je spojená s většími strachy než explorace pasivní (charakteristická spíše pro mladší skupinu – viz Arnett, 2000). Uvedené výsledky nepotvrzují závěry zastánců užitečnosti (např. Tanner & Arnett, 2011) prodloužení doby partnerské explorace s argumentem, že zážitek opakovaného rozchodu může být pozitivní, posilující milník (v oblasti partnerských strachů platí spíše opak). Zajímavé je, že v této souvislosti nebyl potvrzen vliv přetrvávající emoční vazby k bývalému partnerovi. K výsledku mohlo přispět to, že celková míra ex-bondu byla v tomto souboru spíše nižší. Lze to vysvětlit také tak, že ex-bond je spojen i s jinými druhy emoční reakce, jedná se o silné citové zaujetí, které může být spojeno i s určitou nadějí, nejen strachem a úzkostí. Podobné vysvětlení tak může být též u zotavení se z rozchodu.

Samotná existence partnerského vztahu souvisí s intenzitou partnerských strachů. Respondenti, kteří aktuálně nebyli ve vztahu, uváděli jejich vyšší intenzitu. Tento výsledek může být ovlivněn zmiňovaným sociálním tlakem, že je žádoucí být v partnerském vztahu, který zmiňuje např. Spielmann a kol. (2013). Pokud člověk ve vztahu není, zvyšuje se u něj strach z toho, že i do budoucna zůstane sám a/nebo že si nenajde vhodného partnera/ku. Výsledky jsou též v souladu se závěry Greitemeyer (2009), že partnerský vztah je určitým zdrojem psychického bezpečí, jeho absence naopak zdrojem stresu a úzkosti.

Limity

Ve výzkumu došlo k podpoření malé části předpokladů a zjištěné vztahy jsou spíše slabé. Výsledky lze přesto vnímat jako užitečné i z toho důvodu, že závislá proměnná vznikla kategorizací volných výpovědí respondentů a nepředpokládali jsme silnější vztahy. Tato metoda byla zvolena záměrně, v návaznosti na předchozí studii (Volková et al., 2016), která zjistila obsahovou nepřiléhavost předem připravených inventářů strachů u mladých lidí v období třetího decénia. Takto získané výsledky také spíše vypovídají o strachuplnosti jednotlivých položek než o subjektivně prožívaných a pro každodenní život významných obavách a strachu. Metoda volných výpovědí lépe odráží skutečnou podobu specifických strachů i přes svá úskalí (je více provázána s kognitivními schopnostmi respondenta). Ke specifikům této proměnné tedy patřilo i to, že pouze polovina respondentů nějaký partnerský strach uvedla. Pokud by respondenti byli dotazováni na existenci partnerského strachu přímo, hodnoty by byly pravděpodobně vyšší, na druhou stranu by měřily spíše emoční reakci na danou položku. Výsledky by také spíše reflektovaly obecný význam tématu partnerství pro tuto věkovou skupinu než skutečné individuální obavy v partnerské oblasti. V této podobě (při volném dotazování na strachy) partnerský strach uvedli pravděpodobně zejména ti, pro které se jedná o aktuální a naléhavé téma, což vnímáme jako přínosné.

Významným limitem studie je složení výzkumného souboru. Byla využita data z longitudinální studie Cesty do dospělosti (Lacinová, Ježek, & Macek, 2016). V souboru byl významný nepoměr mužů a žen (až 82 %), bylo zde také zastoupeno výrazně více vysokoškoláků (67 %) než pracujících. Dá se tedy předpokládat, že výsledky reprezentují nejpriléhavěji skupinu mladých vysokoškolaček. Z tohoto důvodu nebylo tedy možné provést např. hlubší analýzy rozdílů mezi pohlavími. Vzhledem k tomu, že byla využita data ze závěru čtyřleté longitudinální studie, kdy již byli v souboru též zastoupeni více respondenti starší věkové skupiny (průměrný věk 23,4), nebylo tedy možné prozkoumat lépe souvislost věku s výskytem strachů. V souboru bylo také nízké zastoupení respondentů, kteří aktuálně nejsou ve vztahu či ještě neprožili rozchod, čímž byla oslabena možná generalizace výsledků u těchto proměnných.

Dalším problémem je samotný design sběru dat, kdy se jednalo o jednotlivé tematické vlny, otázka na strachy následovala až po sérii dotazníků týkajících se vztahů s rodiči. Tento postup mohl ovlivnit kognitivní rámec respondentů, kdy se strachy „o rodiče“ (kategorie strachy o blízké) pravděpodobně vybavily respondentům snáze než jiné kategorie strachů.

Závěr

Na základě výsledků této studie lze popsat typické partnerské strachy pro období třetího decénia. Jedná se o strachy z rozchodu, ze samoty, z nenalezení vhodného partnera, z partnerských neshod,

z pochybností o sobě v partnerství, obecné partnerské strachy a strachy z nevěry. Popsané strachy jsou svým obsahem typické spíše pro období mladé dospělosti, pouze okrajově obsahují též strachy charakteristické pro období adolescence. Regresní analýzy následně prokázaly vztah výskytu partnerských strachů a prožitku rozchodu a úzkostné vazby k partnerovi. Dále pak souvislost mezi intenzitou partnerských strachů a pohlavím, existencí partnerského vztahu a opět úzkostnou vazbou k partnerovi. Prožitek rozchodu byl respondenty vnímán negativně – ve výpovědích se jednalo o nejčastěji uváděný strach – jak z rozchodu samotného, tak též z jeho následků. Výsledky přispívají k bližšímu poznání oblasti partnerství v období třetí dekády života, partnerské strachy dobře odrážejí obavy a výzvy, kterým mladí lidé čelí.

Literatura

- Arnett, J. J. (2000). Emerging adulthood: A theory of development from the late teens through the twenties. *The American Psychologist*, 55(5), 469–480. <https://doi.org/10.1037/0003-066X.55.5.469>
- Arnett, J. J. (2004). *Adolescence and Emerging Adulthood: A Cultural Approach*. Upper Saddle River, NJ: Prentice Hall.
- Braun, V., & Clarke, V. (2006). Using thematic analysis in psychology. *Qualitative Research in Psychology*, 3, 77–101. <http://dx.doi.org/10.1191/1478088706qp063oa>.
- Bravo, V., Connolly, J. & Mc Isaac, C. (2017). Why did it end? Breakup reasons of youth of different gender, dating stages, and ages. *Emerging Adulthood*, 5(4), 230–240. <https://doi.org/10.1177/2167696817700261>
- Brown, B. B. (1999). “You’re going with who?!”: Peer Group Influences on Adolescent Romantic Relationships. In W. Furman, B. B. Brown, & C. Feiring (Eds.), *The Development of Romantic Relationships in Adolescence* (pp. 291–329). London: Cambridge University Press.
- ČSÚ. (2017). *Ženy a muži v datech*. <https://www.czso.cz/csu/czso/zeny-a-muzi-v-datech-2017>
- Čunátová, B. (2017). *Pretrvávající emoční pouto k bývalému partnerovi: Osobnostní a vztahové faktory*. Diplomová práce. Brno: Masarykova univerzita.
- Davis, D., Shaver, P. R., & Vernon, M. L. (2003). Physical, emotional, and behavioral reactions to breaking up: The roles of gender, age, emotional involvement, and attachment style. *Personality and Social Psychology Bulletin*, 29(7), 871–884. <https://doi.org/10.1177/0146167203029007006>
- DePaulo, B. M., & Morris, W. L. (2005). Singles in society and in science. *Psychological Inquiry*, 16, 57–83. <https://doi.org/10.1080/1047840X.2005.9682918>
- Erikson, E. H. (2002). *Dětství a společnost*. Praha: Argo.
- Fraley, R. C., & Davis, K. E. (1997). Attachment formation and transfer in young adults' close friendships and romantic relationships. *Personal Relationships*, 4(2), 131–144. <http://dx.doi.org/10.1111/j.1475-6811.1997.tb00135.x>
- Fraley, R. C., Heffernan, M. E., Vicary, A. M., & Brumbaugh, C. C. (2011). The Experiences in Close Relationships—Relationship Structures Questionnaire: A method for assessing attachment orientations across relationships. *Psychological Assessment*, 23(3), 615–625. <http://dx.doi.org/10.1037/a0022898>
- Frisén, A., & Wängqvist, M. (2011). Emerging adults in Sweden: Identity formation in the light of love, work, and family. *Journal of Adolescent Research*, 26(2), 200–221. <http://dx.doi.org/10.1177/0743558410376829>
- Furman, W. & Wehner, E. A. (1997). Adolescent Romantic Relationships: A Developmental Perspective. In S. Shulman & A. Collins (Eds.), *Romantic Relationships in Adolescence: New Directions for Child Development* (pp. 21–36). San Francisco: Jossey-Bass.

- Furman, W., & Simon, V. A. (1999). Cognitive Representations of Relationship Development during Adolescence. In W. Furman, B.B. Brown & C. Feiring (Eds.), *The Development of Romantic Relationships in Adolescence* (pp. 75-98). New York: Cambridge University Press.
- Greitemeyer, T. (2009). Stereotypes of singles: Are singles what we think? *European Journal of Social Psychology*, 39, 368–383. <http://dx.doi.org/10.1002/ejsp.542>
- Hazan, C., & Shaver, P. (1987). Romantic love conceptualized as an attachment process. *Journal of Personality and Social Psychology*, 52, 511–524. <https://doi.org/10.1037/0022-3514.52.3.511>
- Lacinová, L., Ježek, S., & Macek, P. (eds.). (2016). *Cesty do dospělosti: Psychologické a sociální charakteristiky dnešních dvacátníků*. Brno: MUNI Press.
- Lacinová, L., Umemura, T., Bouša, O., Širůček, J. & Neuzilová-Michalčáková, R. (2016) Partnerské vztahy a vynořující se dospělost: Na zkoušku, či naostro? In L. Lacinová, S. Ježek, P. Macek (Eds.), *Cesty do dospělosti: Psychologické a sociální charakteristiky dnešních dvacátníků*. Brno: MUNI Press.
- Laursen, B., & Hartl, A. C. (2013). Understanding loneliness during adolescence: Developmental changes that increase the risk of perceived social isolation. *Journal of Adolescence*, 36, 1261-1268. <https://doi.org/10.1016/j.adolescence.2013.06.003>
- Lindfors, P., Solantaus, T., & Rimpelä A. (2012). Fears for the future among Finnish adolescents in 1983-2007: From global concerns to ill health and loneliness. *Journal of Adolescence*, 35(4), 991-1009. <http://dx.doi.org/10.1016/j.adolescence.2012.02.003>
- Madeys, S.F. & Jilek, L. (2012). Attachment style and dissolution of romantic relationships: Breaking up is hard to do, or is it? *Individual Differences Research*, 10, 202-210.
- Mason, A. E., Law, R. W., Bryan, A. B., Portley, R. M., & Sbarra, D. A. (2012). Facing a Breakup: Electromyographic Responses Moderate Self-Concept Recovery Following a Romantic Separation. *Personal Relationships*, 19(3), 551-568. <https://doi.org/10.1111/j.1475-6811.2011.01378.x>
- Montgomery, M. J. (2005). Psychosocial intimacy and identity from early adolescence to emerging adulthood. *Journal of Adolescent Research*, 20(3), 346–374. <https://doi.org/10.1177/0743558404273118>
- Muris, P., Meesters, C., & Knoop, M. (2005). The relation between gender role orientation and fear and anxiety in nonclinic-referred children. *Journal of Clinical Child & Adolescent Psychology*, 34(2), 326–332. https://doi.org/10.1207/s15374424jccp3402_12
- Norona, J. C., Olmstead, S. B., & Welsh, D. P. (2016). Breaking up in emerging adulthood: A developmental perspective of relationship dissolution. *Emerging Adulthood*, 5(2), 1–12. <https://doi.org/10.1177/2167696816658585>
- North, R. J., Lewis, D. M. G., Capecelatro, M. R., Sherrill, B. N., Ravyts, S. G., & Fontan, G. (2016). The things they carry: Characterizing the biggest problems in the lives of emerging adults. *Journal of Social and Clinical Psychology*, 35(6), 437–454. <https://doi.org/10.1521/jscp.2016.35.6.437>
- Norton, R. (1983). Measuring marital quality: A critical look at the dependent variable. *Journal of Marriage and the Family*, 45, 141–151. <http://dx.doi.org/10.2307/351302>
- Parker, G., Tupling, H., & Brown, L. B. (1979). A parental bonding instrument. *British Journal of Medical Psychology*, 52, 1–10. <https://doi.org/10.1111/j.2044-8341.1979.tb02487.x>
- Phillips T. M., Wilmoth, J. D., Wall, S. K., Peterson, D. J., Buckley, R., & Phillips, L. E. (2013). Recollected parental care and fear of intimacy in emerging adults. *The Family Journal*, 21(3), 335-341. <https://dx.doi.org/10.1177/1066480713476848>
- Pielage, S. B., Luteijn, F., & Arrindell, W. A. (2005). Adult attachment, intimacy and psychological distress in a clinical and community sample. *Clinical Psychology & Psychotherapy*, 12(6), 455-464. <https://dx.doi.org/10.1002/cpp.472>
- Rhoades, G. K. & Stanley, S. M. (2014). *Before "I Do". What Do Premarital Experiences Have to Do with Marital Quality among Today's Young Adults?* Research Report. <https://before-i-do.org/>
- Rodrigues, D., Lopes, D., Monteiro, L., & Prada, M. (2016) Perceived parent and friend support for romantic relationships in emerging adults. *Personal Relationship*, 24, 4–16. <https://dx.doi.org/10.1111/pere.12163>

- Sbarra, D. A., & Emery, R. E. (2005). The emotional sequelae of nonmarital relationship dissolution: Analysis of change and intraindividual variability over time. *Personal Relationships*, 12(2), 213-232. <https://dx.doi.org/10.1111/j.1350-4126.2005.00112.x>
- Shi, L. (2003). The association between adult attachment styles and conflict resolution in romantic relationships. *American Journal of Family Therapy*, 31(3), 143-157. <https://dx.doi.org/10.1080/01926180301120>
- Spielmann, S., Macdonald, G., Maxwell, J., Joel, S., Peragine, D., Muise, A., & Impett, E. (2013). Settling for less out of fear of being single. *Journal of Personality and Social Psychology*, 105(6), 1049-1073. <https://doi.org/10.1037/a0034628>
- Tanner, J. L., & Arnett, J. J. (2011). Presenting "Emerging Adulthood": What Makes It Developmentally Distinctive? In J. J. Arnett, M. Kloep, L. B. Hendry, & J. L. Tanner (Eds.), *Debating Emerging Adulthood. Stage or Process?* (pp. 13-30). Oxford: Oxford University Press.
- Umemura, T., Lacinová, L., & Macek, P. (2015). Is emerging adults' attachment preference for the romantic partner transferred from their attachment preferences for their mother, father, and friends? *Emerging Adulthood*, 3(3), 179-193. <https://dx.doi.org/10.1177/0165025416647545>
- Volková, A., Lacinová, L., Neužilová Michalčáková, R., & Dušková, P. (2016). Čeho se dnes mladí lidé bojí? Volně generované výpovědi o strachu vs. sebeposuzovací škála. *Československá psychologie*, 60(2), 197-210.
- Wegner, D. M., & Gold, D. B. (1995). Fanning old flames: Emotional and cognitive effects of suppressing thoughts of a past relationship. *Journal of Personality and Social Psychology*, 68(5), 782-792. <https://dx.doi.org/10.1037/0022-3514.68.5.782>

Údaje o autorkách

Mgr. Anežka Kohoutová studuje vývojovou psychologii na Fakultě sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně a pracuje jako psycholog a psychoterapeut v Poradenském centru na Univerzitě Hradec Králové. V rámci výzkumu se věnuje tématice strachů a období mladé dospělosti.

Kontaktní údaje:

Adresa: Katedra psychologie Fakulty sociálních studií MU, Joštova 10, 602 00 Brno

E-mail: 216557@mail.muni.cz

Mgr. Petra Daňsová působí v Institutu výzkumu dětí, mládeže a rodiny Fakulty sociálních studií Masarykovy univerzity v Brně a pracuje jako školní psycholog na základní a mateřské škole. V rámci výzkumu se věnuje zejména ranému vývoji dětí a vazbě.

E-mail: dansova@fss.muni.cz

Doc. Mgr. Lenka Lacinová, Ph.D. je výzkumnou pracovnící Institutu výzkumu dětí, mládeže a rodiny FSS MU a přednáší vývojovou psychologii na Katedře psychologie FSS MU v Brně. K jejím odborným zájmům patří problematika vazby, rodičovského konfliktu a partnerských vztahů.

E-mail: lacinova@fss.muni.cz

Kohoutová, A., Daňsová, P., & Lacinová, L. (2019). Partnerské strachy v období mladé dospělosti. *E-psychologie*, 13(4), 37-56. <https://doi.org/10.29364/epsy.358>